

Prenos kriminalitetnih politik - sodobne kulture odzivanja na kriminaliteto in vloga kriminologov v procesih oblikovanja nadzorstvenih politik¹

Gorazd Meško²

Avtor v prispevku razpravlja o vlogi kriminologov in kriminologije pri oblikovanju kriminalitetnih politik, pri čemer se osredotoči na problem družbenega nadzorstva in politične kulture predvsem pri t.i. pretoku kriminalitetnih politik, strategij in praks družbenega nadzorstva v sedanjem času. Sodobnih kultur odzivanja na kriminaliteto je več – najbolj očitna in najbolj prodajana je ameriška, ki ji stoji ob strani še britanska. Druge države v večji ali manjši meri ti nadzorstveni kulturi posnemajo. V razpravi avtor izpostavi probleme prenosa kriminalitetnih politik, različnih izkušenj, težave primerjalne kriminologije in pomen (kriminalitetne) politike ter politične kulture. Predmet razprave so tudi 'potujoče institucije' in vse spremljajoče dejavnosti kriminalitetnih politik. Pomembna so tudi vprašanja glede gibanja kriminalitetnih politik med državami in kulturami, kdo so akterji na področju sprememb, prenosa znanja, razumevanja idej, konceptov in kaj smo se do sedaj o tem naučili. Poudarja tudi relativno marginalno vlogo kriminologov pri kreiranju večine sodobnih kriminalitetnih politik in pogostega zaznavanja kriminologov kot ovire pri nastajanju kriminalitetnih politik. Avtor razmišlja o pomembnosti kritičnega, pa vendar konstruktivnega delovanja kriminologov v nastajanju kriminalitetnih politik in kakovostnih analiz praks na področju družbenega nadziranja.

Ključne besede: kriminologija, kriminalitetna politika, kriminologi, prenos znanj, ideje

UDK: 343.211.6

1 Uvod

Razprave o kriminalitetnih politikah vključujejo primerjave dovoljenih oblik nadziranja, nadzorstvenih praks, idej in ideologij v in med različnimi državami. To seveda niso nova vprašanja, vendar se venomer pojavljajo, saj spreminjajoče družbene razmere terjajo iskanje novih rešitev na organizacijski in vsebinski ravni. Sodobne razprave o prenosu kriminalitetnih politik idej bolj poudarjajo posnemanje in reinterpretiranje zahodnih modelov (vsaj v evropski kulturi) kot iskanje lastnih rešitev za kriminalitetne, pa tudi številne druge probleme (Castells, 2001). To je precej očitno glede nedavnih zahtev po usklajenosti in poenotenju med državami članicami in državami kandidatkami za članice Evropske unije. Kljub temu usklajenost in poenotenje nista tako idealna, kot zgleđa na prvi pogled. Zadeve postanejo še bolj zapletene, ko analiziramo lokalne in državne prakse družbenega nadziranja (Meško, 2002, 2004) in njihove morebitne učinke. Leta 2008

tudi Evropska unija nima celostne kriminalitetne politike (ali programa za preprečevanje in zatiranje kriminalitete), niti ta ni značilna za vse njene članice.

Zaradi intenzivnega pretoka informacij postajajo jezik in prakse družbenega nadziranja podobni (Garland, 2001). Tu gre za mednarodne standarde, pravno ureditev in intelektualne tokove. Navidezno enostavni mehanizmi, usmeritve in izidi pretoka in prenosa idej o kriminalitetnih politikah so zapleteni in jih ni enostavno preverjati z empiričnimi metodami ali o njih teoretično razpravljati, kot to običajno pričakujejo, v (takojšnje) učinke usmerjeni praktiki.

Na področju primerjalnih študij politike obstaja nekaj usmeritev, ki poudarjajo prenos politik (Stone, 1999), različnost politik (Rose, 1993), podobnost politik (Bennett, 1991) in razpršenost politik (Eyestone, 1977). Znano je, da od sto idej, ki se pojavijo, običajno le največ deset doživi vsaj delno realizacijo v družbeni praksi. Podobno je z idejami na področju družbenega nadziranja (Newburn in Sparks 2004: 3).

Pretok kriminalitetnih politik se nanaša na področja znanja o razumevanju kriminalitete, odzive na kriminaliteto, politike ter institucije v določenem času in na določenem kraju (v državi in onkraj). Izvor, okoliščine, pravna ureditev in druž-

¹ Prispevek je dopolnjen in posodobljen uvodni prispevek, predstavljen na Nacionalni kriminološki konferenci z naslovom Kriminaliteta in varnost v postmoderni družbi 10. oktobra 2007 v Ljubljani.

² Dr. Gorazd Meško je izredni profesor za kriminologijo in dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru.

beno-ekonomski kontekst nastanka določene ideje, politike ali prakse so zelo pomembni. Treba je vedeti, ali je takšna politika nastala kot ideja vladajoče strukture, kot pritisk civilne družbe, kot rezultat prizadevanj praktikov, kriminologov ali vseh skupaj. Pogosto se zgodi, da so tovrstne razprave prej področje, ki si ga lastijo intelektualne in administrativne elite ob upoštevanju prevladujočih političnih tokov (Meško, 2002).

Spremembe politik odzivanja na kriminaliteto se lahko zgodijo takrat, ko se pojavi več kriminalitete, kot je to bilo običajno, v primerih očitnega zmanjšanja kriminalitete, pa tudi v času pomembnih razlik v občutkih ogroženosti pri ljudeh. Vse to seveda terja dobro analizo razmer pred spreminjanjem politike.

Ključno vprašanje pri prenosu kriminalitetnih politik v zvezi s tem je, kdo pravzaprav sodeluje pri prenosu idej, politik in praks. Kot pravi Rogers (1995: 7), se inovacije ne prodajajo same. V to 'prodajo' idej so vpletene številne agencije, institucije, vlade, skupine pritiska in 'think tanki', pa tudi mednarodne korporacije, podjetniki, nevladne organizacije, mreže mednarodnih nevladnih organizacij, zasebno-varnostna podjetja ter različni strokovnjaki in lobiji.

Kaj se pravzaprav prenaša na področju kriminalitetnih politik oziroma do kakšnih prenosov prihaja in kako se to odraža v določeni družbeni praksi? Na tem področju je mnogo pasti, ki so v zvezi z razumevanjem tujih konceptov, konteksta ter družbene pogojenosti določenih politik. Politike, ki so učinkovite v nekem kulturno-političnem ali geografskem okolju, niso nujno uporabne nekje drugje – še več, lahko so celo kontraproduktivne. Pri tem se ne sme zanemariti zgodovine, tradicije in pravnega sistema. Da bi se izognili takšnim pastem, so nujno potrebne primerjalne študije. Garland (2001) in Young (1999) ugotavljata, da so v topografskem smislu Združene države Amerike največji izvoznik idej in praks s področja družbenega nadzorovanja. Pri tem se ne sme zanemariti prispevka britanskih kriminologov, kajti pretakanje idej med Veliko Britanijo in Združenimi državami Amerike je zelo intenzivno in med njima velja vzajemni vpliv pri razvoju politik, ideologij in praks družbenega nadzorovanja.

Zelo pomembno je zavedanje, da pri prenašanju idej o kriminalitetnih politikah iz enega v drugo družbeno okolje obstaja možnost nerazumevanja, napačnega interpretiranja, pretiravanja ali pretiranega poenostavljanja. Pomembno vprašanje se nanaša tudi na učinkovitost in uspešnost kriminalitetnih politik, strategij in praks. Črno-belo gledanje vodi v odločanje o uspehu ali neuspehu, vendar imajo lahko kriminalitetne politike tudi učinke, ki jih ni mogoče takoj ugotoviti, kaj šele izmeriti. Podoben problem se pojavi pri izvajanju kriminalno-preventivnih programov, kjer izvajajo sprotne evalvacije. Na tem področju je mogoče govoriti o več vrstah evalvacije – sa-

moevalvacija izvajalcev programov (ki običajno da pozitivne rezultate), evalvacija naročnika projekta (ki tudi običajno da pozitivne rezultate) in znanstvena, nepristranska evalvacija (ki običajno da negativne rezultate). Obstajajo številne težave pri merjenju učinkov implementacije kriminalno-preventivnih programov, ki so v zvezi z izvajanjem programov, slabim izvajanjem in opustitvijo izvajanja programov (Meško, 2007).

2 Primerjalna kriminologija in njeni izzivi

Pretok idej o kriminalitetnih politikah je povezan tudi s problemi primerjalne kriminologije, ki še zdaleč ni izkoristila svojega potenciala, kajti za razliko od parcialnega obravnavanja določenih kriminoloških problemov ta terja dosledno poznavanje primerjanih vsebin in kakovostno interpretacijo podobnosti in razlik med problemi, prioritetami, pravnimi kulturami, mrežami družbenih elit, občutljivosti javnosti itd. Nelken (2000) meni, da je primerjalna kriminologija v embrionalni fazi razvoja in posledično neizpolnjena. Pred primerjalno kriminologijo so izzivi medkulturnega razumevanja konceptov, idej, politik in praks. Primerjalno raziskovanje je pred pomembnimi spoznavnimi, interpretativnimi in etičnimi izzivi, pri čemer naj bi se raziskovalec ali skupina raziskovalcev poskusila postaviti v čim bolj nevtralen položaj in odmisli svojo idejno in ideološko 'mentalno vzorce' lokalnih in individualnih izkušenj na vseh ravneh raziskovanja in teoretiziranja (Giddens, 1991). Izključna delitev družbenega nadzorstva v Evropi na anglosaško (Velika Britanija) in kontinentalno Evropo lahko vodi v prestrogo ločevanje med obema in neupoštevanje kompleksnosti družbeno-nadzorstvenih praks kot posledice prenosa (v obeh smereh) družbeno-nadzorstvenih idej v preteklosti. S podobnimi problemi se srečamo pri preučevanju 'tranzicijskih držav' (ne le vzhodnoevropskih) in primerjanju z 'ekonomsko razvitimi demokracijami'. V teh primerjalnih študijah se je pokazalo, da so institucije in prakse v državah v tranziciji poimenovali s pojmi, ki so značilni za Združene države Amerike in Veliko Britanijo, ter uporabljali koncepte, ki niso bili značilni za tranzicijske države. Kljub enakemu poimenovanju institucije je med njimi obstajala pomembna vsebinska razlika, naj si bo organizacijske, funkcionalne ali vsebinske narave. Konceptualni problemi se pojavljajo tudi na področju kriminalno-preventivnih dejavnosti in razumevanju temeljnih pojmov, kot so: skupnost in varnost, preprečevanje kriminalitete in zagotavljanje varnosti, kar priča o občutljivosti glede razlik med določenimi idejami (predvsem je pomembno razumevanje teh razlik v družbeni praksi) in njihovimi implikacijami (Crawford, 2000; Melossi in Selmini, 2000).

Globalizacija družbenega nadzorstva se kaže tudi v 'prodajanju idej' o učinkovitih metodah, strategijah in filozofijah na področju (predvsem) proaktivnega odzivanja na krimina-

liteto. Izjava enega izmed ameriških kriminologov na okrogli mizi o policijskem delu v skupnosti in zagotavljanju varnosti na evropski kriminološki konferenci v Amsterdamu leta 2004 podpira to idejo. Dejal je namreč, da je policijsko delo v skupnosti najbolje prodajan produkt ameriške kriminologije v zadnjih dvajsetih letih, vendar najmanj dosledno testiran z vidika učinkov takšne dejavnosti. Vprašal se je tudi, kdo od poštenih državljanov bi bil proti ljudem prijaznemu policijskemu delu, ki vsebuje prijateljski pristop policije v boju proti storilcem kaznivih dejanj in povzročiteljem nereda. Analize policijskega dela v skupnosti so pokazale, da so ponekod policijsko delo v skupnosti pojmovali kot policijsko delo v skupnostih z ničelno prizanesljivostjo in so skupnost pojmovali zgolj geografsko, na tem območju so policisti izvajali predvsem represivno dejavnost (Meško in Lobnikar, 2005a in 2005b).

V zadnjem obdobju smo priča globalizaciji ničelne prizanesljivosti na področju zagotavljanja varnosti, ki je posledica terorizma in t.i. kulture strahu (tako strahu kot posledice možnega nasilja kot tudi vladanja s ustrahovanjem in zastraševanjem) in temu, da je ameriška zdravorazumska kaznovalna politika začela prevevati Evropo (Wacquant, 1999). Podobno je s strahom pred kriminaliteto, ki ga je Al Gore s svojimi prizadevanji za ekološko ozaveščanje spremenil v strah pred izumrtjem človeške vrste. Tako je strah pred kriminaliteto postal nepomemben v primerjavi z možnostjo, da ljudje zaradi slabega odnosa do narave izumrejo. To pa ustvarja nove rituale, paniko, anarhijo, pa tudi konstruktivno družbeno gibanje.

Področje odzivanja na kriminaliteto vsebuje uporabo tehnologij, tehnični jezik in retoriko, predvsem pa udarne slogane. Prispevek kriminologije (Zedner, 2003) ni le v empiričnem raziskovanju in teoretiziranju, temveč tudi v besednjaku, ki omogoča razmišljanje o kriminaliteti in sistemu kazenskega pravosodja. Ideje, jezik in konceptualni okviri, ki jih razvijajo kriminologi, imajo včasih pomemben vpliv na politike in snovalce politik. Še več, lahko vplivajo na mednarodne tokove družbenega nadzorstva in vplivajo na tiste, ki imajo moč formalizirati in izvrševati nadzorstvene politike.

Jenkins (2001) ugotavlja, da je namesto globalizacije bolje uporabiti izraz amerikanizacija družbenega nadzorstva oziroma razmišljati o ameriški hegemoniji na področju kriminologije in študij kazenskega pravosodja z izjemno močnim vplivom v različnih lobijih in združenjih po svetu. Vpliv ameriške kulture odzivanja na kriminaliteto je primerljiva s hollywoodsko filmsko produkcijo, ki ima največji vpliv na svetovnem filmskem trgu in predstavlja pomemben del ameriškega izvoza idej v globalnem smislu.

V nadaljevanju so predstavljeni primeri upiranja 'univerzalnim' modelom odzivanja na kriminaliteto, ki so na prvi

pogled zelo zanimivi, privlačni, vendar v izvedbenem smislu lahko pomenijo kulturni konflikt na področju družbenega nadzorstva in predstavljajo podoben odziv, kot ga zagovarjajo pristaši počasnega prehranjevanja na hitro prehrabeno industrijo (*»slow-food«* vs. *»fast-food«*).

3 Pomembnost politike in politične kulture

Obseg in način vključevanja politike v kazensko pravosodje se razlikuje od države do države. Kulture družbenega nadzorovanja so odvisne od številnih družbenih, kulturnih, političnih in ekonomskih pritiskov in družbenega konteksta. V različnih družbah je pripravljenost sprejemati tuje modele in jih prilagajati svojim potrebam zelo različna. Ideje, prakse in politike tako potujejo med kulturami z različno hitrostjo in intenziteto in dobivajo različne končne podobe. Razumevanje podobnosti in razlikosti kazenskopravnih in družbeno-nadzorstvenih sistemov je pomemben izziv primerjalnih kriminologov. Politično kulturo je potrebno razumeti kot prepoznavni vzorec politične filozofije, ki vsebuje prepričanja o tem, kako naj se organizira vladanje in politično življenje v določeni družbi. Politične kulture ustvarjajo okvire za politične spremembe in so imanentne državam in drugim skupinam.

Golo prevajanje in neposredni prenos tujih modelov, kot trdi Melossi (2000: 144), sta nemogoča. Prevedeni in preneseni modeli dobijo v novem kulturnem okolju nov pomen in simboliko novega miljeja. Seveda kulture niso neprodušno zaprte, kar omogoča prenos praks, politik in retorike ter njihovo testiranje in razvoj v novih okoljih. Navidezne podobnosti modelov v novih okoljih so lahko zgolj iluzija – lahko se zgodi »pakiranje starih praks, v novi, navidezno bolj demokratični podobi«. Razprave o penalnosti oziroma o kaznovalni naravnosti v različnih kulturah pomenijo različen diskurz v smislu kakovosti in vsebine razprave. Penalnost je tako mogoče razumeti v smislu njenega kulturnega pomena ali tudi izključno kot instrumentalno učinkovitost. Postavlja se vprašanje, kaj penalnost pomeni v različnih družbenih okoljih.

Družbeno-nadzorstvene prakse je mogoče razumeti tudi v kontekstu razvoja kapitalizma in razvoja družbeno-nadzorstvene industrije ter investicij države v nadzorstvene dejavnosti, pri čemer se v sedanjem času ne sme pozabiti na zasebni sektor in dokaj omejeno vlogo civilne družbe, kljub trditvam o njeni zelo dejavni vlogi na ravni družbeno-nadzorstvene retorike. Newburn in Sparks (2004) menita, da je treba razlikovati med liberalnimi ekonomskimi trgi in koordiniranimi tržnimi sistemi. Prvi imajo to slabost, da močno ustvarjajo pogoje za kriminaliteto in za izključevalne družbeno-nadzorstvene politike in prakse, medtem ko so koordinirani tržni sistemi bolj naklonjeni sodelovanju in vzpostavljanju socialnega miru.

Poleg primerjanja sistemov družbenega nadzorstva je nujno potrebno primerjati tudi politično-ekonomske značilnosti družb, v katerih so določene politike, prakse in retorike nastale, ter upoštevati značilnosti družb, v katere se ti izvažajo.

Pri preučevanju političnih kultur v izmenjavi in razširjanju idej o družbenem nadzorstvu je pomembno, da se ne vsiljuje hitrosti in prevelike racionalnosti in zanemarija specifičnost družbeno-nadzorstvenih praks v določenem kulturnem okolju. To se v praksi lahko kaže kot nestrpnost in podcenjevanje kultur, v katere se izvažajo takšne ideje.

4 Potujoče institucije oz. preslikava idej o 'dejujočih institucijah'

Karstedtova (2004) govori o anglofilih v Franciji – predvsem o Voltairu – ki je bil prepričan, da so britanske institucije pomembno vplivale na razvoj razprav o pravicah in svoboščinah, ter razvoju političnih institucij v kontinentalnem delu Evrope. Velika Britanija je po mnenju Karstedtove najintenzivnejša izvoznica institucionalnih modelov – ne le kolonialnega, temveč tudi številnih drugih, kajti tudi Marx in številni drugi filozofi so občudovali britanske modele in jih poskušali preslikati v svoje kulturno okolje. Dober primer je olimpijsko gibanje, ki ga je začel baron de Coubertin. De Coubertin je dobil idejo za olimpijsko gibanje v mešanici idej o angleškem gentlemanu (ki se z vsakim športom ukvarja na pošten način – po sistemu fair play), lastno izobrazbo (predvsem z njegovim svetovljanstvom) in francoskim nacionalizmom. V sodobnem času so temu dodali še »mcdonaldizacijo« (npr. preseganjem vloge Velike Britanije kot evropske velesile z globalno amerikanizacijo) in te ideje so dobile nekoliko drugačno podobo. Tudi ideja o olimpijskih igrah je ostala le še na načelni ravni, kajti kar danes šteje, je le uspeh – po logiki »The winner takes it all.« Tudi Izrael, kot nacionalna država, je v pojmovanjih samega sebe prevzel idejo o gentlemanu in aristokratu po angleškem vzorcu, vendar v nekem drugem okolju (Karstedt 2004: 17; Buruma, 2000). Britanski modeli so bili ponujeni številnim državam po svetu, vendar niso nujno zaživel, ker je drugod že obstajala ustrezna akumulacija znanja, raziskovanje in številni intelektualni projekti na mnogih področjih družbenega življenja. V potovanju iz Velike Britanije do ciljne države takšni modeli lahko izgubijo svojo obliko in obstaja velika možnost, da niso skladni s strukturo v državi, kamor so namenjeni, in s tem povzročijo kulturni konflikt na področju prenašanja idej. Obstaja tudi možnost, da takšne ideje ne dosežejo ciljne publike. V sedanjem času, ko je pretok idej izjemno hiter, je za snovalce različnih politik na voljo bistveno več informacij. Tuje politike in modeli niso neposredno prenosljivi in jih je pred odločanjem o uvajanju potrebno temeljito premisliti in prevesti v novo okolje. Pri tem je potrebno paziti na

probleme v zvezi z »izgubljenim v prevodu« oziroma nestrokovnim prevajanjem pomembnih dokumentov, ki opisujejo strukturo, politiko in različne prakse. Poleg tega je pri prenašanju ameriških politik v druga okolja smiselno pomisliti o problemih v zvezi s tem, da znotraj ZDA obstaja veliko število politik in praks in da jih je težko dati na skupni imenovalec. To je podobno kot v statistiki, kjer primerjamo dve skupini in je heterogenost znotraj skupin večja kot med skupinami.

Nove strategije preprečevanja kriminalitete, načini obravnavanja storilcev kaznivih dejanj, obravnavanje žrtev in odzivanje na kazniva dejanja ter intervencije zoper mladoletne kot tudi odrasle prestopnike hitro krožijo znotraj epistemološke skupnosti kriminologov, strokovnjakov s področja kazenskega pravosodja in policijske dejavnosti kot tudi med praktiki.

Cohen (1982) je kriminologe opozoril na prenos kriminalitetnih politik in praks v nova kulturna okolja in siljenje držav tretjega sveta s sodobnimi družbeno-nadzorstvenimi praksami zahodne civilizacije. Takšni prenosi družbeno-nadzorstvenih idej so vodili v več represije, strožje kriminalitetne politike in večanje zaporske populacije. Naivnost in primanjkljaj na področju poznavanja specifične kulture sta bila Cohenova očitka izvoznikom idej o družbenem nadzorstvu. Poleg tega jim je očital tudi napako pretiranega posploševanja kriminoloških teorij, ki so po pravilu nastale v razvitem svetu zahodne civilizacije.

Lacey in Zedner (2000) sta primerjala lokalno preprečevanje kriminalitete v Veliki Britaniji in Nemčiji. Ugotovila sta, da so v Nemčiji poskušali spraviti v življenje britanske ideje o lokalnem preprečevanju kriminalitete in zagotavljanju varnosti. Pri eksperimentiranju z novimi idejami o preprečevanju kriminalitete so v Nemčiji naleteli na obliko politično-administrativnega (kulturnega) konflikta, saj tam velja prepričanje, da se z varnostjo in preprečevanjem kriminalitete ukvarjajo dobro usposobljeni profesionalci in ne prostovoljci. Britanski model lokalnega preprečevanja kriminalitete, ki temelji na »avtoritarnem komunitarizmu« (oz. na odgovornih državljanih), se je v nemškem decentraliziranem okolju razvil v popolnoma drugačne oblike kriminalno-preventivnega partnerstva, zato so tam nastale popolnoma drugačne institucije kot v Veliki Britaniji.

Ideje, politike in prakse le redko potujejo neposredno iz ene države v drugo. Pri takšnih izmenjavah idej igrajo pomembno vlogo profesionalna združenja, neformalne mreže, nevladne organizacije, medvladna sodelovanja in novejša nadnacionalne institucije, kot je npr. Europol. Evropa je namreč še pred številnimi izzivi standardizacije in poenotenja kriminalitetnih politik in praks (Loader, 2004). Pritiski Združenih držav Amerike po uvedbi ameriških politik odzivanja na kriminaliteto v Evropi so očitni z dejavnostmi FBI, DEA pa tudi

obveščevalnih služb po terorističnem napadu v New Yorku 11. septembra 2001. Glede tega Hebberecht (2007) opozarja, da je potrebno upoštevati še strukturne transformacije, mehanizme, socialno kohezijo, odnose med spoloma in 'evropske strategije za zmanjševanje konfliktov'. Pomembno je tudi dejstvo, da v Evropi, predvsem v post-totalitarnih državah, uvajajo modele, strategije in prakse, ki so se v preteklosti na zahodu pokazali kot neučinkoviti in celo kontraproduktivni.

5 Kaj spremlja kriminalitetno politiko

Prakse, strategije in tehnologije preprečevanja kriminalitete potujejo po svetu. Video nadzorne sisteme uporabljajo v številnih skupnostih, institucijah in tudi v poslovnih objektih. Zasebna policijska dejavnost se je različno razvijala v posameznih delih sveta, ponekod že presega število (javnih) policistov v državi ali pa je razmerje med javnimi in zasebnimi policisti enako (Braithwaite, 2000). Ideje o zasebnih zaporih in elektronskem nadzorovanju obsojenih oseb potujejo precej počasneje v nove kraje kot ostale oblike sodobnih družbeno-nadzorstvenih praks. Utečena praksa zasebnih zaporov, ki je značilna za Veliko Britanijo, je v Nemčiji šele v fazi razprave, medtem ko v nekatere države ta ideja sploh še ni prispela. Čuvarji sosesk v okviru programov varovanja sosesk so se uveljavili v britanski praksi, v Nemčiji ta ideja ni zaživel. Sploh pa ne v delu nekdanje Vzhodne Nemčije, ker tovrstne 'nove' prakse spominjajo na oblike totalitarnega režima pod okriljem nekdanje Sovjetske zveze. Kolektivni spomin o totalitarni preteklosti je še premočen, da bi se sodobne prakse nadzorovanja sprejele, ker nekatere preveč spominjajo na čase poskusov 'totalnega nadzora' (Karstedt, 2004).

Kriminalitetne politike vsebujejo več kot le tehnologije, prakse ali strategije. So dejansko integrirani koncepti, ki se pojavijo v določenem institucionalnem okolju, v pravnih okvirih in javni kulturi preprečevanja in zatiranja kriminalitete, najsi bodo zastavljeni na nacionalni ali lokalni ravni. Specifične vrednote in simbolični pomen preventivnih in represivnih praks so prav tako pomembni kot institucionalni okvir teh nadzorstvenih dejavnosti. Težave se zgodijo, ko se neke koncepte dobesedno prevaja, kar vodi v težave glede prenove, uvažanja in izvažanja, skratka prevajanja v novo kulturo in nazaj v zahodno prevladujočo miselnost. Ključni problem v zvezi s tem se kaže v razumevanju in implementaciji teh idej. Nekateri pojmi v angleškem jeziku zvenijo naravnost privlačno, medtem ko se v prevodu v drugi jezik zelo popačijo in izgubijo svoje temeljno sporočilo. Kriminalitetne politike vsebujejo tudi svojo terminologijo, kajti po sprejemu določene politike sledi pogovor o reševanju določenih težav, to pa vodi v specifično retoriko in uporabo specifične terminologije. Potovanje kriminalitetnih politik in sprejem določenih konceptov se v praksi

uresničuje s politično retoriko in specifičnimi praksami. Lacey in Zedner (2000) ugotavljata, da se je ideja o preprečevanju kriminalitete v skupnosti v evropskih državah zelo zasidrala in postala del pomembne retorike v mrežah strokovnjakov, v družbenih gibanjih in na področju nevladnih organizacij.

V zadnjem času je vse bolj popularno govoriti o vojni proti različnim virom ogrožanja družbenega blagostanja. Ta ideja temelji na uporabi vojaških strategij, taktik in metod pri reševanju problemov, pri nekaterih na posnemanju ameriških praks odzivanja na kriminaliteto, pri čemer je potrebno poudariti, da so te prakse zelo specifične in v dokumentih zelo natančno opredeljene. Temeljijo na zdravorazumski osnovi, ki se je pokazala kot prevladujoča v sodobnih ideologijah odzivanja na različne vrste kriminalitete. Uporaba izraza vojna ima tudi družbeno mobilizacijski pomen, saj je namen takšnih družbenih akcij mobilizirati celotno prebivalstvo in družbene institucije. Gre namreč za retoriko upravljanja z množicami.

6 O vojnah proti različnim vrstam nadlog

Ideja o vojni proti revščini se je razširila po celem svetu (to je danes značilna retorika v večini afriških držav), vojno proti raku bijejo zdravniki (http://www.preventcancer.com/press/conference/feb4_92.htm) in objave na svetovnem spletu pričajo o tem, da so zdravniki vse bolj prepričani, da to vojno izgubljajo. V vojni proti drogi gre za zdravorazumsko logiko, da so sovražniki, ki ogrožajo poštene ljudi, tujci, ki se ukvarjajo s trgovino z drogo in zaradi tega ta dobi mednarodne razsežnosti v takšni meri, da so v preteklosti Združene države Amerike posegale v notranje zadeve nekaterih držav Srednje in Južne Amerike, kjer so pridelovali drogo organizirani kriminalci in kjer vladata kleptokracije. Vojna proti kriminaliteti, predvsem proti organizirani kriminaliteti v Združenih državah Amerike je dobila razsežnosti, ki se jih avtorji te vojne niso nadejali. Vodila je namreč v pomanjkanje razprav o resničnih, pravih vzrokih za družbene probleme, poudarjanjem retribucije kot edinega zdravila za kriminaliteto, prenos sredstev iz zdravstvenega in socialnega varstva ter izobraževanja za intenzivno financiranje družbenih nadzorstvenih praks z ničelno prizanesljivostjo, polnjenje zaporov z obsojenci, ki so po pravilu izvršili bagatelna kazniva dejanja, ciljanje na ulično kriminaliteto in zanemarjanje kriminalitete belega ovratnika, sovražnost do politične in ideološke opozicije in zaničevanje socialne politike, ki zmanjšuje konflikte in socialno diferenciacijo, pretiravanje glede obsega problemov in predstavljanje lokalne problematike kot epidemije in različne simbolične, prefinjene oblike rasizma (<http://faculty.ncwc.edu/TOConnor/111/111lect15.htm>).

Posebno pozornost danes zasluži vojna proti terorizmu, ki ustvarja strah pred možnostjo katastrofalnega uničevanja

objektov in življenj ljudi. Gre za ustvarjanje kulture strahu in negotovosti in nepredvidljivega napada teroristov. Kritiki vojne proti terorizmu zastopajo stališče, da varnost na račun svobode sploh ni varnost. Ta namreč vodi v zatiranje manjšin, korupcijo, goljufije, organizirano kriminaliteto, militarizacijo in znižanje kakovosti življenja za vse. Največja grožnja vojne proti terorizmu je izguba državljskih svoboščin. Vojaško reševanje problemov v miru vodi v erozijo človekovih pravic in državljskih svoboščin do take mere, da popolnoma izginejo. Družba totalnega nadzora z vsiljivimi in motečimi oblikami nadzorovanja ne dovoli več vrnitve v stanje 'pred vojno'. Kritiki vojne proti terorizmu zahtevajo temeljit premislek o upravičenosti in implikacijah intenzivnega nadzorovanja, predvsem o ceni, ne le finančni, temveč tudi drugih posledicah, ki ga ima vojaško reševanje družbenih problemov na kakovost življenja nasploh (<http://faculty.ncwc.edu/TOConnor/111/111lect15.htm>).

V okoljih, ki poudarjajo vojno proti kriminaliteti, socialna politika oz. socialna prevencija kriminalitete ni ustrezna opcija. Vojna proti kriminaliteti vsebuje idejo o tem, da zunanji sovražnik ogroža notranjo varnost določene države. Gre torej za koncept 'tujec kot vir nevarnosti' in zanemarjanje ideje o tem, da ima vsaka družba toliko kriminalitete kolikor si je zasluži, in da izhaja velika večina storilcev kaznivih dejanj iz družbe, v kateri živijo in tam tudi izvršujejo kazniva dejanja. V takšnih vojnah iskanje sovražnika pogosto pomeni tudi zavračanje ljudi in preusmerjanje pozornosti na vire ogrožanja ter zanemarjanje razprav o kakovosti življenja ljudi v družbi. Poleg tega strah pred zunanjim sovražnikom krepi zaupanje ljudi v vlado in represijo.

7 Sklepne misli

Za sklep bom uporabil nekaj misli uglednega britanskega kriminologa, ki je polemiziral moč in vlogo britanske kriminologije v sedanjem času. Newburn (2007) je na irski kriminološki konferenci v Dublinu polemiziral vlogo in moč britanske kriminologije, ki jo na Zahodu pojmujejo kot najmočnejšo v evropskem prostoru. V Veliki Britaniji se v primerjavi z drugimi državami v Evropi porabi veliko več denarja za raziskovanje kriminalitete in odklonskosti kot drugod. Gre za deželo, kjer se »kot po tekočem traku« proizvajajo sodobne kriminološke študije. Newburn je bil na irsko kriminološko konferenco povabljen, da »manj razvitim« irskim kriminologom pove nekaj o tradiciji, razvoju in izzivih britanske kriminologije. Svoje predavanje je razdelil na naslednja področja: izvor britanske kriminologije, sodobna britanska kriminologija, družbeni in politični kontekst kriminološkega raziskovanja, kriminologija in njen vpliv na vladanje, kriminologija sama po sebi in kriminološko raziskovanje ter izzivi kriminologije v prihodno-

sti. Britansko kriminološko združenje je takoj za Evropskim kriminološkim združenjem najmočnejše profesionalno združenje kriminologov v Evropi. Britanska kriminologija je znana tudi po najbolj vplivnih revijah s področja kriminologije in revije imajo, poleg ameriških, najvišje dejavnike vpliva na področju družboslovja, kar priča o kakovosti raziskovalne kriminologije in kriminološkega teoretiziranja. Velika Britanija je tudi zibelka administrativne kriminologije in ima največji raziskovalni inštitut pri ministrstvu za notranje zadeve v Evropi. V zadnjih desetih letih je kriminologija v Veliki Britaniji postala velika industrija na področju podiplomskega študija kriminologije. Znanstvena doslednost in visoka kakovost raziskovanja na uglednih britanskih univerzah vodi v to, da so kriminologi, ki ne spadajo v administrativno opcijo, običajno v konfliktu z vladnimi politikami na področju obvladovanja kriminalitete, zaradi česar imajo ti kriminologi marginalno vlogo pri ustvarjanju kriminalitetnih politik, strategij in praks. Sedanji čas, ki ga označuje neoliberalni kapitalizem, je čas intenzivne politizacije družbeno-nadzorstvenih praks in spodbujanja penalnega populizma, uvajanja novega menedžerizma na področju zagotavljanja varnosti in upravljanja s tveganji. Na področju vladanja in upravljanja s kriminaliteto se v Britaniji soočajo z modernizacijo javne uprave in s tem formalnega družbenega nadzorstva (z uvajanjem vseh možnih nadzorstvenih tehnologij in učenjem ljudi prijaznega, vendar izključno v storilnost usmerjenega vedenja). Vse več je posegov politike v javno upravo in delo institucij formalnega družbenega nadzorstva. V zadnjih letih so doživeli tudi dvig in padec kriminalitetne politike, ki temelji na informacijah in dokazih. Britansko Ministrstvo za notranje zadeve je doživelo poraz, kajti študije, ki so jih opravili vrhunski kriminologi, so pokazale, da so imeli kriminalno-preventivni programi v večini primerov nični učinek, če ne celo obratnega od zaželenega. Na eni strani so razglašali slogane o na znanju temelječi politiki, vendar kritike o neučinkovitosti politik niso bili pripravljeni sprejeti. Newburn je prepričan, da imajo v Veliki Britaniji več kriminoloških šol kot v kateri koli drugi državi in da med kriminologi obstajajo 'paradigmatske vojne', kar pravzaprav dela britansko kriminologijo zelo raznoliko, pri politikah, ki bi želeli enostavne odgovore o vzrokih kriminalitete in možnostih odzivanja nanjo, pa takšna raznolikost pomeni več kot to – pomeni namreč popolno 'zmedenost britanske kriminološke' misli. Zdravorazumsko razmišljanje, ki je tudi temelj strogih politik, vodi v zaključek, da o tovrstnih recepturah odločajo tisti, ki imajo moč in želijo trenutne rešitve, pri tem jim ni kaj dosti mar, kakšni bodo dolgoročni učinki njihovih odločitev. Pogosto gre samo še za to, da vladajoče elite 'odkljukajo' še eno novo politiko, ki so jo sprejeli v času svojega mandata. Ključno vprašanje je tudi, ali politične elite pustijo kriminologe k soodločanju v procesu nastajanja kriminalitetnih politik in v kolikšni meri dobijo tovrstne politike legitimnost s podporo javnosti, kajti (idealni) končni izdelek

'policy makinga' naj bi bile politike, ki so ustrezne in imajo podporo javnosti.

Na podlagi predhodne razprave menim, da mora(jo) sodobna kriminologija oz. kriminologije nameniti več pozornosti primerjalni kriminologiji s preučevanjem kriminoloških problemov, ki jih prevladujoča kriminologija zanemara. Poleg tega menim, da so kriminologi pogosto znanstveno samozadostni in da obstaja nekaj pomembnih izzivov, da bi kriminologija postala bolj uporabna. Sedanji čas namreč kliče po *profesionalni kriminologiji*, ki je namenjena strokovnjakom s področja družbenega nadzorstva. Kriminologija in ustvarjanje politik je pomemben izziv, saj večina kriminologov ni dovolj usposobljenih in ne pozna vseh mehanizmov nastajanja politik. Potem je tu *kritična kriminologija*, ki ne sme biti samozadostna, ampak mora biti kritična, konstruktivna, kriminologi morajo biti del spreminjanja družbenih praks. Na koncu je tu še *javna kriminologija* oz. kriminologija za različne javnosti, ki naj bi bila prirejena različnim ciljnim občinstvom, kajti številni kriminološki miselni okvirji in koncepti so pogosto razumljivi le znanstvenim elitam ali manjšemu krogu ljudi. Mobilizacija ljudi za ustrezno kriminalitetno politiko se začne med ljudmi in prav tako se tam tudi odpravlja zmota o kriminaliteti. Potrebno se je zavedati dejstva, da je vladanje s pomočjo kriminalitete skušnjava vsakega politika, ki se ji je težko upreti. Poleg tega so številni kriminologi tudi pred izzivom, ali se odločiti za administrativno (predvsem politiki/administraciji služečo) kriminološko usmeritev ali zavzeti kritično držo, ali kar je najtežje, odločiti se za kritično-konstruktivni pristop. Siegel (2000) meni, da ima vsako kriminološko raziskovanje tudi politične implikacije, kar pomeni, da nekatere interpretacije kriminološkega raziskovanja sporočajo o možnih načinih reševanja kriminalitetne problematike in se ujemajo z določenimi političnimi usmeritvami. Zato je vloga kriminologov, da na temelju objektivnega, veljavnega in zanesljivega raziskovanja opozarjajo na kriminalitetne probleme v družbi, da se pojavijo kot kritična strokovna javnost in si prizadevajo za izboljšanje kakovosti družbeno-nadzorstvenih praks.

Literatura

1. Bennett, C. (1991). What is Policy Convergence and What Causes It? *British Journal of Political Science*, 21, 586–606.
2. Braithwaite, J. (2000). The New Regulatory State and the Transformation of Criminology. V Garland, D. in Sparks, R. (ur.), *Criminology and Social Theory*. Oxford, Oxford University Press.
3. Buruma, I. (2000). *Voltaire's Coconuts or Anglomania in Europe*. London, Phoenix.
4. Cancer Prevention Coalition, http://www.preventcancer.com/press/conference/feb4_92.htm dostop dne 15.11.1007.
5. Castells, M. (2001). The Internet Galaxy: Reflections on the Internet. *Business and Society*. Oxford, Oxford University Press.
6. Cohen, S. (1982). Western Crime Control Models in the Third World: Benign or Malignant? *Research in Law, Deviance and Social Control*, 4, 85–119.
7. Crawford, A. (2000). Contrasts in Victim/Offender Mediation and Appeals to Community in Comparative Cultural Contexts: France and England and Wales, V Nelken, D. (ur.), *Contrasting Criminal Justice*. Aldershot, Dartmouth.
8. Eyestone, R. (1977). Confusion, Diffusion and Innovation. *American Political Science Review*, 71, str. 441–453.
9. Garland, D. (2001). *The Culture of Control*. Oxford, Oxford University Press.
10. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge, Polity Press.
11. Hebberecht, P. (2007). *Opinion on the Book Governing Through Crime* by Simon Jonathan, ESC Conference. Bologna, University of Bologna.
12. Jenkins, P. (2001). How Europe Discovered Its Sex-offender Crisis. V Best, J. (ur.), *How Claims Spread: The Institutional Diffusion of Comparative Advantage*. Oxford, Oxford University Press.
13. Karstedt, S. (2004). Durkheim, Tarde and Beyond: The Global Travel of Crime Policies. V Newburn, T. in Sparks, R. (ur.), *Criminal Justice and Political Cultures*. Cullompton, Willan Publishing.
14. Lacey, N., Zedner, L. (2000). Community and Governance: A Cultural Comparison. V Karstedt, S. in Bussmann, K. D. (ur.), *Social Dynamics of Crime and Control*. Oxford, Hart Publishing.
15. Loader, I. (2004). Policing, Securitisation and Democratisation in Europe. V Newburn, T., Sparks, R. (ur.), *Criminal Justice and Political Cultures*. Cullompton, Willan Publishing.
16. Melossi, D. (2000). Translating Social Control: Reflections on the Comparison of Italian and North American Cultures Concerning Punishment, With a Few Consequences for «Critical Criminology». V Karstedt, S. in Bussmann, K. D. (ur.), *Social Dynamics of Crime and Control*. Oxford, Hart Publishing.
17. Melossi, D. (2004). The Cultural Embeddedness of Social Control: Reflections on a Comparison of Italian and North American Cultures Concerning Punishment. V Newburn, T. in Sparks, R. (ur.), *Criminal Justice and Political Cultures*. Cullompton, Willan Publishing.
18. Melossi, D. in Selmini, R. (2000). Social Conflict and The Microphysics of Crime. The Experience of Emilia-Romagna Città Sicura Project. In Hope, T. in Sparks, R. (ur.), *Crime, Risk and Insecurity*. London, Routledge.
19. Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
20. Meško, G. (ur.) (2004). *Preprečevanje kriminalitete – teorija, praksa in dileme*. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
21. Meško, G. (2007). *Crime Prevention in Slovenia: Reflections on the Slovenian Experience*. CRIMPREV Meeting, 7–8th June 2007, Leeds, University of Leeds.
22. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005a). The Contribution of Local Safety Councils to Local Responsibility in Crime Prevention and Provision of Safety. *Policing – An International Journal of Police Strategies and Management*, Vol. 28, 2, 353–373.
23. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005b). Policijsko delo v skupnosti: razumevanje uvoženih idej, njihova kontekstualizacija in implementacija. V Meško, G., Pagon, M., Dobošek, B. (ur.) *Izzivi sodobnega varstvoslovja*. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.
24. Meško, G., Cegnar, K., Cerar, I., Gavez, T. in Ulčar, M. (2007). *Attitudes towards Punishment in Slovenia*. Prispevek predstav-

- ljen na The Irish Criminology Conference, Dublin, University College of Dublin.
25. Nelken, D. (2000). **Contrasting Criminal Justice**. Aldershot, Dartmouth.
 26. Newburn, T. (2007). **Criminology and Contemporary Crime Policy: Some Reflections**. Dublin, Irish Criminological Conference, Plenary Speech.
 27. Newburn, T. in Sparks, R. (ur.) (2004). **Criminal Justice and Political Cultures**. Cullompton, Willan Publishing.
 28. Newburn, T. in Sparks, R. (2004). Criminal Justice and Political Cultures. V Newburn, T. in Sparks, R. (ur.), **Criminal Justice and Political Cultures**. Cullompton, Willan Publishing.
 29. Rogers, E. M. (1995). **The Diffusion of Innovations** (4th Edition). New York, The Free Press.
 30. Rose, R. (1993). What is Lesson Drawing?. **Journal of Public Policy**, 11, 3–30.
 31. Siegel, L. (2000). **Criminology (Seventh Edition)**. Belmont, Wadsworth.
 32. Stone, D. (1999). Learning Lessons and Transferring Policy across Time, Space and Disciplines. **Politics**, 19(1), 51–59.
 33. The War on Crime: or how to remain both ignorant and free, <http://faculty.ncwc.edu/TOConnor/111/111lect15.htm>, dostop 15.11.2007.
 34. Wacquant, L. (1999). How Penal Common Sense Comes to Europeans: Notes on the Transatlantic Diffusion of Neoliberal Doxa. **European Societies**, 1 (3), 319–352.
 35. Young, J. (1999). **Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity**. London, Sage.
 36. Zedner, L. (2003). Useful Knowledge? Debating the Role of Criminology in Post-war Britain. V Zedner, L. in Ashworth, A. (ur.), **The Criminological Foundations of Penal Policy: Essays in Honour of Roger Hood**. Oxford, Clarendon Press.

Transfer of Crime Control Policies – Contemporary Cultures of Control and the Role of Criminologists in the Making of Control Policies

Gorazd Meško, Associate Professor of Criminology and Dean at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

The author discusses the role of criminologists and criminology in processes of making crime control policy. He focuses on the problem of the social control culture, transfer of policies, strategies, and practices of social control in contemporary society. There are many cultures of crime control - the most "attractive" and the "best selling" is the American one, which is accompanied by the British and followed by others which more or less (with a delay) imitate or modify the originals. The author discusses problems of transfer of crime control policies, experiences, challenges of comparative criminology and the meaning of a specific (crime) control policy and political culture. Travelling institutions, travelling ideas, actors in such transfers of ideas, knowledge, ideas, concepts and comprehension of crime control policies by practitioners are the gist of the author's interest. The marginal role of criminologists in making the majority of contemporary crime control policies is emphasised. Moreover, criminologists are often perceived as an obstacle in crime control policy making. The author emphasises the importance of a critical but constructive role of criminologists in the making of crime control policies, strategies and practices, as well as a high quality of analysis of crime control practices of contemporary society.

Keywords: criminology, crime control policy, criminologists, transfer, knowledge, ideas, strategies

UDC: 343.211.6